

hebben, dat het kind dat, nog zichzelf halfbewust, sluimerende daar neêr ligt een wezen is in 't welk het goddelijke zich luisterrijk kan openbaren; ik geloof zelfs dat de dooden, die wij beweenen, op weg zijn naar de bereiking van hun verheven levensdoel. En ik ga nog één schrede verder: ik geloof dat ieder mensch is uitververkoren om goed te worden, kind van God te worden; ik geloof dat het eindresultaat der wereldontwikkeling wezen zal: God alles en in allen!⁷⁴

Het zal de lezer duidelijk zijn dat met deze verwoording van begrippen als dynamiek en continuïteit; met een dergelijke beschrijving van Evangelische kernzaken als: God is liefde en Zaligheid voor allen ook echt 'Groninger' reminiscenties worden opgeroepen. Voordat hierop verder wordt ingegaan komt eerst een aantal directe verwijzingen naar dit gedachtengoed, zoals we die in *De Nieuwe Richting* vinden, aan de orde.

Gronings of modern?

Die verwijzingen komen we eigenlijk in alle vier jaargangen tegen. De verschillen die kunnen worden geconstateerd tussen de in het tijdschrift naar voren gebrachte gedachten over de Groningers en de eigen theologische opvattingen kregen nimmer een zwaar accent. De overeenkomsten trouwens ook niet, maar ze zijn wel van degelijk gehalte. In de eerste jaargang schreef de reeds genoemde Heerenvense predikant J.F. Corstius onder de titel: 'Wederzijdsche waardering' ook over de Groningers. Hij noteerde omtrent hen:

Hare geschiedenis (van de moderne richting. D.J.) zal, op ééne uitzondering na, de geschiedenis worden der zoogenoemde Groninger school, dat vroeger gevreesde, gehaatte en vervolgd spook in de kerk, waarmede de eenvoudigen en vreesachtigen eertijds bang werden gemaakt, dat later de gevierde en eerbiedig ingehaalde engel is geworden, *wiens geest nog het grootste deel der beschaafde gemeente bezielt* (cursivering D.J.), en dat der predikan-

ten, die op de grenzen van de moderne richting staan, maar om verschillende redenen huijveren den stap van overgang te doen'. – De uitzondering?⁷⁵

De uitzondering, aldus Corstius, hèt essentiële verschil tussen Groningers en modernen was het punt dat de modernen hun kinderen niet zouden verloochenen; dat deden de Groningers met hun feitelijke desavouering van de modernen dus wel! De modernen zouden dit ook niet kunnen, zij immers bleven, door voortdurende vernieuwing, jong. Deze geest van verjonging, zo eigen aan de moderne richting, zou volgens Corstius de duizenden die, hetzij door confessionalisme en dogmatisme, hetzij door godsdienstafval waren afgedwaald, opnieuw tot Jezus brengen. Dit zou niet geschieden via leerstellige weg, niet gaan langs het pad van dogma of confessie. Het punctum saliens moest zijn: '(...) het getuigenis Gods, innerlijk te vernemen in ieder menschen hart dat God zoekt, niet buiten en boven zich, maar in zich'.⁷⁶ Naast dit verwijt aan de Groningers van ontrouw aan hun eigen (na)geslacht treft nog een ander dat Bruinwold Riedel signaleerde. Hij handelt dan over de christologie. De Groningers aldus de predikant van Waaxens legden veel te veel het accent op Jezus Christus. Zij knoopten zichzelf vast in de strik die zij spanden tussen hun verwerping van de Godheid van Christus en de handhaving van zijn Goddelijkheid: 'nee, een God was hij niet, maar een Goddelijk mensch, de God-mensch was hij, uit den hemel gekomen en bij God in den Hemel opgevoed tot zijn te volbrengen werk op aarde'.⁷⁷ Zo spraken de Groningers, maar volgens Riedel werd hiermee aan God tekort gedaan. Jezus werd eigenlijk grootgemaakt ten koste van God.

Dit zijn, voorzover nu valt te overzien, de plaatsen waar de moderne theologen van 'Onze Krans' zich in hun tijdschrift 'negatief' hebben uitgelaten over de Groningers. Er is natuurlijk meer en dan gaat het, zoals we zullen zien, over zaken die binden. We constateerden reeds dat de menselijke ratio van grote betekenis was voor de ontwikkeling van de theologische denkbelden van Carpentier